

Kitap İnceleme

Kalkınma Mücadelesi

Taner AKPINAR*

Kitap: *The Struggle for Development* (Kalkınma Mücadelesi), Polity Press, Cambridge, 2017, (195 sayfa), (ISBN-13: 978-1-5095-1278-2).

Yazar: Benjamin Selwyn

Günümüz dünyanın ulus devlet düzeninde, bütün ulus devletlerin iktisadi politikaları ekonomik büyüme gerçekleştirme amacı doğrultusunda kurgulanıp uygulanıyor. İşsizlik ve yoksulluk başta olmak üzere, neredeyse bütün ekonomik sorunların çözümünün de ekonomik büyüme sağlamaktan geçtiği, egemenler tarafından salık veriliyor. Oysa ki, halihazırda küresel ölçekte yaratılmış devasa bir servet ve kitlesel bir yoksulluk hatta açlık sorunu bir arada bulunuyor. O halde, asıl sorunun yaratılan servetin bölüşülmesi olduğunu anlamak için ne iktisadi analiz yapmaya ne de iktisat bilimcisi olmaya gerek var. Hal böyle iken, egemen elitlerin sunduğu çözüm yolu, aslında, çözüm adı altında, varolan güç ve iktidar ilişkilerini yeniden üretmek için sinsice oluşturulmuş bir kurgudan ibarettir. Benjamin Selwyn, Kalkınma Mücadelesi (*The Struggle for Development*) başlıklı kitabında, bu sinsiliği enine boyuna deşifre ediyor. Bu bağlamda, varolan kalkınma kuramlarını, politikalarını, uygulamalarını ve de söylemini emekçi sınıflar cephesinden ele alıp irdeliyor. Bu uğurda yola koyulurken, kalkınma kuram, politika, uygulama ve söyleminin, büyük oranda, devletleri ve şirketleri başlıca kalkınma aktörleri konumuna koyarken, buna karşın, emekçi sınıfları, egemen elitlerin çıkarları lehine, herhangi bir üretim girdisi konumuna koyduğunu ileri sürüyor.

* Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Selwyn, bu kitapta, öncelikle, liberal kapitalist düzende, ekonomik büyümenin kendiliğinden yoksulluğu yok edeceği yönündeki ana akım iddianın büyük bir yalan olduğunu ileri sürüyor. Bu yaklaşımı savunanları *Yoksulluk Karşıtı Uzlaşısı-YKU (Anti-Poverty Consensus)* olarak adlandırıyor ve bu Uzlaşya devlet liderleri, birçok hükümet dışı kuruluş, medyanın çok büyük bir bölümü yanında Birleşmiş Milletler, Uluslararası Çalışma Örgütü, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Ticaret Örgütü'nü de dahil ediyor.

YKU'nun iddiasının yalan olduğuna kanıt olarak, ekonomik büyümenin sonucunda yaratılan servetin belli ellerde yoğunlaşmaya devam ettiğini göstermektedir. YKU'nun, dikkatleri yanıltıcı olarak ekonomik büyüme ile elde edilen toplam zenginliğe çektiğini, buna karşın, ekonomik büyümenin hangi koşullarda yaratıldığını ve bunun bölüşümünü, bilinçli olarak, görmezden geldiğini söylemektedir.

Devlet müdahalesini gerekli görerek liberal kapitalizme karşı çıkan diğer bir görüşe daha dikkat çekiyor Selwyn ve bu görüşün temsilcilerini de *Yoksulluk Karşıtı Uzlaşya Karşıt Uzlaşısı-YKUKU (Anti-Poverty Counter-Consensus)* olarak adlandırıyor. İşin aslı, her iki yaklaşımın da şu temel konularda ortaklaştığına vurgu yapıyor: -Ekonomik büyüme, insani kalkınmanın temelidir. -Büyüme, sermayenin, işçilerin etkisinden bağımsız olarak emek sürecini idare etmekte özgür olduğu bir emek-sermaye ilişkisine bağlıdır. -Kapitalist mülkiyet hakları gereklidir ve kapitalist yatırımcı için kar mukaddes bir haktır. -Yoksulluk, kapitalist sistemin kendisinden değil, kusurlu işleyen piyasalardan kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. -Emek-sermaye ilişkisi, işçilerin ve kapitalistlerin özgür olarak dahil oldukları bir ilişki olduğu için, baskı ve/veya sömürünün kaynağı olamaz.

Selwyn, görünürde birbirine karşıt olduğu düşünülen iki ayrı bloğun, gerçekteki bu ortaklığının, yoksulların ezilmesine ve sömürülmesine hizmet etmekten başka bir işe yaramadığını, dahası, yoksulluğun nedenini yoksulluğa çözüm olarak sunduğunu ileri sürüyor. Bu bloğa karşı, emekçi sınıfların kendi kalkınma kuralı, politika, uygulama ve söylemlerini geliştirilmesini tartışıyor. Bu çerçevede, emekçi sınıftan yana kalkınma, emekçi sınıfın zorlamasıyla kalkınma ve emekçi sınıfın öncülüğünde kalkınma kavramlarını birbirinden ayırıyor. Birincisi, devlet aktörlerinin emekçi sınıflar yararına politika geliştirmesini, ikincisi, emekçi sınıfların devleti ve sermayeyi ödün vermeye zorlayan kolektif eylemini ve üçüncüsü, emekçi sınıfların kolektif eyleminin kendileri için doğrudan kazanım elde etmeye yönelmesini ifade etmektedir. İlk ikisini de dışlamamakla birlikte, asıl üçüncüsünü merkeze alan bir yaklaşıma katkı sunma çabasında Selwyn'in kitabı. Böylesi bir çabaya girişirken, hakim elit söylemi meşrulaştırdığı gerekçesiyle, emekçi sınıflar lehine devlet, şirket ve hükümet dışı kuruluşların şefkatli eylemlerini savunan modern eleştirel ve sol yaklaşımlarla da araya mesafe koymaktadır.

Kitap, Dünya Bankası tarafından üretilen ve dolaşıma sokulan yoksulluk tanımlamaları ve ölçüm metotlarıyla da bir hesaplaşmaya giriyor. Bir defa, bu tanımlamaların ve ölçüm metotlarının, yoksulluğun nedenlerini ve yeniden üretim mekanizmalarını anlamak yerine, bilinçli olarak, yoksullara ilişkin betimsel verilerin toplanıp analiz edilmesine yöneldiğini tespit etmektedir. Dünya Bankası'nın yaklaşımının Birleşmiş Milletler Milenyum Kalkınma Amaçları aracılığıyla uluslararası politika, söylem ve ideolojiye de aktarıldığına dikkat çekmekte.

Yoksulluğu yaratan nedenlere değinilmediği gibi, günlük 1 dolar olarak belirlenen yoksulluk sınırı esas alınarak yoksulluğun azaltıldığına dair hikayeleri ("Dünya Bankası Başkanı Jim Yong Kim'in, insanlık tarihinde aşırı yoksulluğu ortadan kaldıran ilk kuşağız" diye anlattığı türden hikayeleri) de boşa çıkartmaktadır. Selwyn, nominal parasal değer olarak belirlenen bu sınırın, reel olarak neye karşılık geldiği ve bir kişinin bu para ile en düşük tüketim düzeyinde gerçekten hayatta kalıp kalamayacağına bilinmediğini ileri sürmektedir. Dünya Bankası'nın da aralarında bulunduğu hakim dünya sisteminin ve ideolojisinin temsilcileri, yoksulluğun çözümünün piyasa düzenini tesis etmekten ve insanların piyasaya erişiminin sağlanmasından geçtiğini savunmaktadır. Buna karşın, Selwyn'in kitabı, küresel kapitalizmin sürekli olarak işçileşme ve yoksullaşma yarattığını verilerle ortaya koymaktadır. Yalnızca bu da değil, buna paralel olarak, cinsiyetçiliğin ve ırkçılığın yaygınlaştığını da dikkat çekiyor. Sonuç olarak, Selwyn, sözünü ettiği uzlaşma bloklarının yoksulluk yaklaşımlarının, yoksulluğun nedenlerini kavrayıp, bunu çözmeye yönelik politikalar üretmek gibi bir amaca değil, küresel kapitalist düzeni ve bu düzende kendi konumlarını sağlama almak gibi amaca sahip olduğunu deşifre etmektedir.

Yoksulluğa karşı, hızlı bir ekonomik büyüme sağlamanın ve bu sayede yoksulluktan kurtulmanın yolunun küresel kapitalist piyasa düzenine eklemlenmekten geçtiğini ileri süren ana akım iddiayı da ele alıp çürütmektedir. Bunu küresel imalat sistemini inceleyerek yapmaktadır. Ana akım görüşün tersine, küresel imalat sistemi, buna yeni eklemlenenlerin yoksulluktan kurtulmasını değil, bu sisteme hakim olan büyük firmaların karlarını katlayıp, sermaye birikimlerini genişleterek konumlarını güçlendirmesini sağlamaktadır.

Selwyn, ana akım iddiaların geçersizliğini, tekstil sektörü, gıda ve tarım sektörü ve yüksek teknoloji sektörünü inceleyerek ortaya koymaktadır. Bu sektörler üzerinden küresel imalat sistemine dahil olan işçiler, katı bir baskı ve derin bir sömürüye uğramakta ve yoksulluktan da kurtulamamaktadır. Kitap bu üç sektöre ilişkin ülkelerin bu sektörlerdeki paylarına, toplam üretim miktarlarına, toplam istihdam oranlarına, ücretlere ve fiyatlara ilişkin derinlikli bilgi içermesinin yanında, emek sürecindeki baskı ve kontrol mekanizmalarını da gözler önüne seriyor. Emek süreçlerinde, tam anlamıyla askeri disiplin benzeri bir düzenin hakim olduğu saha araştırması verileriyle yansıtılıyor. "İstedığımız zaman tuvalete gidemiyoruz, günde üç kez gitmek çok sayılıyor ve daha fazla gitmememiz için

hemen uyarı alıyoruz”. “İşçiler çok yoğun çalışmaktan ötürü sürekli bayılıyorlar” (s. 61). “Bilgisayar üretiminde bant sisteminde çalışan işçilerin birbirleriyle konuşması yasak, belirlenen şekilde oturmayanlar cezalandırılmakta ve fabrikanın etrafındaki çim alanlara ayak basanlar işten kovulmaktadır “ (s. 69). “Sabah işe başlamadan önce, yöneticileri nasılsın diye sorduğunda, işçiler, iyiyim, çok iyiyim, çok çok iyiyim diye yanıtlamak zorundalar” (s. 70).

Selwyn, bütün bu tartışmalardan gerisin geriye, bu tartışmaların kaynaklandığı belli başlı kalkınma kuramlarına geri dönüp bunları irdeliyor. Bu bağlamda, Washington/Post-Washington konsensüsü, insan onuruna yaraşır iş (*decent work*) söylemi gibi işçi lehine yaklaşımlar, devletçi yaklaşımlar ve modernleşmeci Marksist yaklaşım gibi farklı kalkınma kuramlarının hepsinin de emekçi sınıfları nesne konumuna koyarak bu sınıflar üzerindeki baskıyı meşrulaştırdığına dair derinlikli bir analiz sunmaktadır. Bu analiz, şu bakımdan özellikle dikkate değerdir; ana akım yaklaşıma alternatif olarak sunulan diğer bir çok kalkınma yaklaşımının da emekçi sınıflar açısından doğuracağı sonuçlar eldekinden farklı olmayacaktır.

Selwyn, nihayetinde, kalkınma olgusunu emekçi sınıflar açısından kavramsallaştırmaya girişiyor ve emekçi sınıfların kendi dertlerine, ancak, kendilerinin derman olabileceğini, ilk olarak, dünyanın birçok yerinden örnek olaylarla gösteriyor. Güney Afrika’da barındıkları yerlerden tahliye edilmek istenenlerin başlattığı hareketler, yine Güney Afrika’da maden ve metal işçilerinin yaşanabilir düzeyde bir ücret için verdikleri mücadeleler, Brezilya’da kırsal alanda topraksız emekçilerin ve kentsel alanda evsizlerin mücadeleleri, Hindistan’da kadınların hem toprak mülkiyetine hem de kendilerine yönelik cinsiyetçi uygulamalara ve geleneklere karşı açtığı savaş, Arjantin’de derin ekonomik krizlerin hayatlarını tarumar ettiği emekçilerin direnişleri ve Çin ve Endonezya’da ağır koşullarda çalışan işçilerin buna karşı başlattıkları eylemler tarihsel kazanımların elde edildiği olaylardır.

Bu tarihsel mücadeleler ve elde edilen kazanımlar, olduğu gibi elde tutulamamış, karşıt sınıfların buna karşı geliştirdiği stratejilerle, kimi hepten kimi büyük oranda yitirilmiştir. Buradan hareketle, Benjamin Selwyn, kazanımların yitirilmeyeceği ve adına “demokratik kalkınma” dediği bir plan önermektedir. Bu plan on temel unsurdan oluşmaktadır. Söz konusu unsurlar başlıklar halinde şunlardır: 1) Para ve banka sistemi üzerinde demokratik kontrolün sağlanması. 2) Evrensel bir temel gelir programının oluşturulması. 3) Çevreci bir dönüşüm sağlayacak endüstri politikası geliştirilmesi. 4) Tarım reformu. 5) Yerli insanların korunması ve onlardan öğrenilmesi. 6) Baskıcı değil, barışçıl bir dış politika belirlenmesi. 7) Emperyal değil, işbirliği ve dayanışma temelinde dış ekonomik ilişkilerin kurulması. 8) Üretim araçları üzerinde demokratik kontrolün sağlanarak iş gününün kısaltılması ve iş paylaşımı düzenine geçilmesi. 9) Cinsiyet, ırk, etnisite vb. temelindeki ayrımcılıkların üstesinden gelinmesi. 10) Kapitalist toplumda kültürün

bir ayrıştırıcı unsur olması ve sınıfsal eşitsizliğe bir temel oluşturması durumuna son verilmesi.

Küresel kapitalist düzende emekçi sınıfların nasıl ezildiğine, onların sömürülmesinden yaratılan zenginliğin nasıl küçük bir azınlığın eline geçtiğine ve aynı zamanda emekçi sınıfların ezilmesine yol açan gücün kaynağı haline geldiğine ilişkin tartışmaların ötesine geçip, dünyanın nasıl dönüştürülebileceği üzerine daha fazla kafa yorulması gereken zamanlarda yaşıyoruz. Bunun, egemen elitlere, insana değer vermeleri, adil ve vicdanlı olmaları, etik davranmaları, çevreye duyarlı olmaları vb. türünden çağrılar yaparak olmadığı ve olmayacağı ortadadır. Bu bağlamda, Benjamin Selwyn'in geliştirdiği öneri tartışmaya değer bir çabadır ve elbette bu tartışma konunun doğrudan muhataplarıyla birlikte yürütülmelidir. Dolayısıyla, öncelikle buna uygun tartışma zeminleri yaratılarak işe başlanması gerekmektedir.

